

potest duobus modis intelligi. Primum enim per lucernam potest intelligi Messias, et per Christum, David. Scriptura enim passim vocat lucernam, filium sive posterum: nam in filiis parentes vivunt et lucent; vide lib. III Reg. cap. XI et XV; et tunc sensus erit: « Illic producam cornu David, quia paravi lucernam, » id est, filium, successoremque ejus Messiam, « Christo meo » David: et erit quasi explicatio ejus, quod antea dixerat: « De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. » Ut enim hoc non intelligerent carnales Judæi de Salomone, explicatur hoc loco de Messia futuro. Potest tamen etiam aptissime intelligi, ut S. Augustinus exponit, de Præcursore Domini et ipso Domino, ut lucerna sit Joannes, ut Christus sit Dominus Jesus; quoniam enim Messias venturus erat sine opibus et comitatu regio, non facile a Judæis expectantibus Messiam, regem temporalem, agnosci potuisset, nisi præcessisset Joannes, qui singulari sua sanctitate et vitæ austeritate omnium oculos in se converteret, instar lucernæ lucentis in caliginoso loco; dicit igitur: « Illic producam cornu David, » id est, regnum æternum Messie, et jam præparavi « lucernam, » id est Præcursorem, qui erit quasi lucerna « Christo meo, » id est, ipsi Messie; atque ad hunc locum videtur Dominus aspexisse, cum ait Joan. cap. V: « Ipse erat lucerna ardens et lucens.

Vers. 19. 19. INIMICOS EJUS INDUAM CONFUSIONE, SUPER IPSUM AUTEM EFFLOREBIT SANCTIFICATIO MEA.

Predicit Christum multos habiturum inimicos, ut revera habuit Judæos, qui dixerunt: « Nolumus hunc regnare super nos, » Luc. XVI; et ad Pilatum: « Non habemus regem, nisi Cæsarem, » Joan. XIX. Sed predicit quoque penam inimicorum Christi: « Inimicos, inquit, ejus induam confusione, » id est, implebo ignominia maxima, quod etiam impletum esse scimus, et oculis nostris videmus. Nam paulo post Christi mortem venerunt Romani, et, civitate illorum eversa, ipsos magna

PSALMUS CXXXIII

* SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. Canticum graduum David.

Ecce quam bonum, et quam jucundum, habitare fratres in unum!

2. Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron;

Quod descendit in oram vestimenti ejus: 3. Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion.

Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem, et vitam usque in sæculum.

strage affecerunt, et eorum qui supererant, alios vilissimo pretio venderunt, alios in publicis ludis bestiis objecerunt; et ab illo tempore gens Judæorum ubique servit, ubique contemnitur; sed in die novissimo, non solum Judæi, sed etiam omnes pagani, et heretici, et omnes falsi fratres, qui Christo in membris ejus inimici fuerunt, induentur confusione. « Super ipsum autem, » id est, super Christum, « effloret sanctificatio mea. » Illi induentur confusione, Christus induetur gloria: nam sanctificatio, quæ in hoc mundo erat quasi semen in terra absconditum, tunc floret in gloriam, id est, germinabit flores sanctificationis. Nec solum Christus, sed etiam omnia membra ejus induentur gloria, quia tunc sanctificatio emittet flores incredibilis pulchritudinis, quando gratia vertetur in gloriam. In hebræo vox est נָרוֹר, quæ significat diadema ejus; sed quamvis Exod. XXIV illa vox significet tharum Pontificis; et lib. IV Reg. XI accipiatur pro corona regia, tamen potest etiam significare sanctificationem, ut hoc loco verterunt Septuaginta Interpretes: nam venit a verbo נָרוֹר, quod significat separare et consecrare; unde dicuntur nazareti, quasi sanctificati, et consecrati Deo; et corona pontificis vel regia dicitur נָרוֹר neser, quia consecrat quodam modo pontificem, vel regem, et a vulgo separat. Sed in sensu non est diversitas, nam gloria sanctificationis rectissime corona, vel diadema dici potest; nec multum interest, si dicatur, floret sanctificatio, id est, sanctificatio emittet flores gloriæ; sive floret sanctificatio, id est, micabit diadema gloriæ. Neque etiam multum refert, quod nos legamus sanctificatio mea, et in hebræo sanctificatio, sive diadema ejus: nam Septuaginta legerunt iud, ubi nunc est eam; et eadem sanctificatio vel diadema et Dei est, quia ab illo datur, et nostra est, quia nobis datur: proinde utraque lectio veritatem continet; sed nostra præponenda est, cum sit in codicibus grecis et latinis, quibus Ecclesia semper usa est.

V. s. n. — Canticum graduum David.

Ecce quam bonum et quam decorum, habitare fratres in unum!

Sicut unguentum optimum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron: quod descendit super oram vestimentorum ejus.

Sicut ros Hermon, qui descendit super montem Sion.

Quoniam ibi mandavit Dominus benedictionem [al. add. et] vitam usque in æternum [h. sæculum].

Argumentum. — Concordiæ fraternæ landes.

1. Canticum ascensionum, Davidis carmen.

Ecce quam bonum et quam jucundum, habitare fratres etiam una!

2. Sicut oleum pretiosum in capite (effusum super caput), quod descendit (defluit) in barbam, barbam Aaronis, quod descendit in oram vestimentorum ejus.

3. Sicut ros Hermonis (in montem Hermonis cadens), sicut ros qui descendit in montes Sionis: nam ibi (eo) demandat Jova prosperitatem, vitam (felicitatem) in perpetuum.

NOTE.

Vers. 1... Israelitas habitare ut fratres et una, concorditer.— Vers. 2. Nihil jucundius Orientalibus oleo unctorio. Pretiosissimo autem apud Hebræos oleo ungebatur pontifex maximus (Exod. xxx, 23 seqq.), qui ipse significatur nomine Aaronis, quemadmodum a primo Cæsare successores sunt Cæsares appellati. Barbam, barbam, de pilo in pilum, in barbam totam, anadiplosis. Hengstenberg, quæ (barba) descendit in oram superiorem vestimentorum ejus, quasi barba potius quam oleum hic spectetur!— Vers. 3. Sequitur nova imago, quæ concordie suavitas exprimitur. Alis ros Hermonis est ros suavissimus et frigidissimus. Ibi, ubi concordia viget. Alius, in Stone.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXXII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum Graduum.

Compositus videtur hic Psalmus, ut a Judæis cantaretur, quando post reditum a captivitate, et reedificata civitate, ac templo, cœperunt simul pacifice habitare, et esse unus populus, remota distinctione vel schismate, quod erat ante captivitatem inter regnum Israel et regnum Juda. Sed convenit etiam omni multitudini, ubi vigent concordia et communitio, quales sunt multitudines servorum Dei in monasteriis, ubi regularis observantia viget. Sed potissimum locum habet hic Psalmus in celesti patria, et cantatur ab illis qui finita peregrinatione illuc pervenerunt, ubi omnes sunt consummati in unum, ut loquitur Dominus Joan. XVII, et ubi Deus est « omnia in omnibus, » juxta Apostolum I Corinth. XI.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1.

1. ECCE QUAM BONUM ET QUAM JUCUNDUM HABITARE FRATRES IN UNUM!

Vox est eorum, qui jam experiri et gustare cœperunt utilitatem et dulcedinem perfectæ charitatis. Vocat enim bonum, id quod est utile; et jucundum, id quod est dulce: quamvis enim aliqua sint bona, quæ non sunt jucunda, ut labor penitentis; et quædam jucunda, quæ non sunt bona, ut voluptas peccati; tamen in concordia et pace fratrum simul habitantium hæc duo conjuncta inveniuntur. Nam virtus unita est major et fortior, et melius ac facilius conservatur, quod pertinet ad utilitatem; et ubi per charitatem multi

sunt eorum unum et anima una, unusquisque gaudet de bono aliorum, non minus quam de suo; quod pertinet ad jucunditatem.

2. SICUT UNGUENTUM IN CAPITE, QUOD DESCENDIT IN BARBAM, BARBAM AARON:

3. QUOD DESCENDIT IN ORAM VESTIMENTI EIUS; Vers. 3. SICUT ROS HERMON, QUI DESCENDIT IN MONTEM SION.

Duabus similitudinibus explicat jucunditatem et utilitatem habitantium in unum; ac primo jucunditatem comparat unguento pretioso, quo ungebatur caput summi pontificis, quod erat

odoris suavissimi, ut patet ex cap. xxx *Exod.*; quod quidem unguentum effusum in caput pontificis, inde defuebat ad barbam, et a barba in oram vestimenti, id est, in illam partem quæ circumdedit collum, quæ immediate subjecta est barbæ: non enim per oram intelligitur extremitas vestis, sed summitas, ut notavit S. Augustinus, et ut sonant vox hebraica et græca, et ut ratio ipsa demonstrat: non enim tantum unguenti effundi solebat in caput, ut usque ad extremas vestes deflueret. Sed illud hoc loco notandum est, unguentum non communicari a capite, nisi partibus unitis: nisi enim barba capiti adhereret, sed abscissa alicubi maneret, sine dubio defluxum unguenti non participaret, et nisi vestis unita esset corpori, sed plicata maneret in area, similiter unguento non perunderetur; sic igitur, nisi fratres habitarent in unum, et inter se glutino charitatis conjuncti essent, dona coelestia a capite Christo defluentia non descenderent in barbam, id est, in prelatos, neque a barba in vestimenta, id est, in reliquum populum. Alii igitur: «Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam,» id est, iucunditas fratrum habitantium in unum et inter se conjunctorum, ac debita proportione invicem subjectorum, est sicut unguentum pretiosum et fragrantissimum, quod in capite effusum descendit in barbam. «In barbam Aaron,» id est, non loquor de quocumque unguento, sed de illo quod descendit in barbam Aaronis, tempore consecrationis suæ; quod etiam «descendit in oram,» superiorem videlicet partem «vestimenti ejus.» Deinde comparat utilitatem eorumdem fratrum habitantium in unum rori, qui descendit in montem: neque enim montes ex rore iucunditatem ullam percipiunt, sed utilitatem magnam, quoniam pluvia ad montes vel non descendit, vel non hæret, sed ex montibus ad valles continuo descendit: ros autem hæret in montibus, eosque infundit et germinare facit. Nominat autem duos montes, Hermon et Sion, qui quamvis loco conjuncti non essent, cum mons Hermon esset trans Jordanem ad orientem, et mons Sion citra Jordanem ad occidentem, tamen conjuncti erant quoad similitudinem qualitatum, cum uterque sit verus mons, et unus major et altior, videlicet Hermon, alius minor et humilior, id est Sion. Ex quo voluit nos Spiritus Sanctus admonere, conjunctionem fratrum habitantium in unum debere esse cordium magis quam corporum; nam de primis fratribus habitantibus in unum scriptum est: «Erat autem multitudinis credentium cor unum et anima una,» *Act. iv.* Dicit igitur: «Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion,» id est, bonum utilitatis habitantium

in unum, est «sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion,» sive, ut est in hebraeo, *in monte Sion.* Quomodo autem ros montis Hermon, qui longe distat a Sion, descendat in montem Sion, variis modis exponunt interpretes. Mihi videtur Prophetam considerasse montem Hermon esse altissimum et amplissimum, atque in eo magnam esse roris abundantiam; montes autem Sion esse multo humiliores et aridiores, et ideo more poetico dixisse, ex monte Hermon descendere rorem in montes Sion, quasi communicet mons Hermon rorem, quo abundat, cum montibus Sion qui eo carent: non quod idem omnino ros, qui est in monte Hermon, descendat in montes Sion, sed quod similis ros descendens in montes Sion videatur quodam modo ex monte Hermon descendere. Et aptissime convenit hæc similitudo in conventum fratrum habitantium in unum: sunt enim fratres concordæ quasi tot montes, sive colles Sion, in quos descendit ros coelestis a Christo, qui est quasi Hermon altissimus et rore coelesti plenissimus; unde dixit Joannes: «Et de plenitudine ejus omnes accepimus,» *Joan. i.* Non communicat autem Christus nobiscum eam ipsam gratiam et gloriam numero, quam in se habet, sed aliam similem et minorem.

4. QUONIAM ILLIC MANDAVIT DOMINUS BENEDICTIONEM, ET VITAM USQUE IN SÆCULUM. VERS. 4.

Reddit rationem cur tantis bonis abundet conventus fratrum concorditer pacificeque viventium: «Quoniam, inquit, illic misit Dominus benedictionem,» id est, illic misit Dominus benedictionem suam, quæ est fons omnium bonorum; Domino enim «benedicere» benefacere est: quoniam igitur Deo gratissima est concordia et charitas fraterna, ideo replet eam copia bonorum omnium, idque non ad breve tempus, sed in æternum; nam ideo cum benedictione misit ad eos «vitam usque in sæculum.» Quæ omnia hic in terris habentur in spe, sed in patria habentur in re. Recte igitur initio diximus hunc Psalmum ab illis proprie cantari, qui ex peregrinatione perveniunt ad patriam. Ibi enim perfecta est concordia, ibi unguentum perfecte charitatis continuo defluit a capite Christo in omnia membra, et ros luminis gloriæ a monte Hermon in omnes colles Sion; dicitur enim Hermon lumen elevatum; et Sion, specula: proinde recte ab altissimo lumine descendit participatio ejus in eos qui digni sunt speculari Deum facie ad faciem; ibi est benedictio Domini, id est, affluentia omnium aliorum bonorum; ibi denique est vera vita «usque in sæculum,» quæ nunquam deficiet.

Quomodo ros montis Hermon descendit in montem Sion.

Donat benedictionem, id est, benefacere est.

PSALMUS CXXXIV

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Canticum graduum.*

Ecce nunc benedicite Dominum, omnes servi Domini;

Qui statis in domo Domini, in atrii domus Dei nostri.

2. In noctibus extollite manus vestras in sancta, et benedicite Dominum.

3. Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cælum et terram.

Argumentum. — Peregrinatores, ait Hengstenberg, urbem Hierosolymitanam vespere ingressi, Levites excubias agentes ut Deum celebrent hortantur, qui respondent formula benedictionis vers. 3. Maurero et aliis videtur canticum fuisse Levitarum quorum erat, nocturnas excubias in templo agere. Versiculus 3 alterius chori responsio erit, vel non, prout jussivum vel indicat, futurum habebitur. Pauca addit Alexandrinus ex Psalmo sequenti.

1. Canticum ascensionum.

En, benedicite Jovam, omnes servi Jovæ, qui statis in domo Jovæ noctibus.

2. Tollite manus vestras ad sanctum, et benedicite Jovam.

3. Benedicat te Jova ex Sione, qui fecit cælum et terram.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXXIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum Graduum.

Hic est Psalmus postremus Gradualium, qui eos qui jam feliciter ascenderunt, hortatur ut vacent perpetuis laudibus: quod est officium habitantium in domo Domini, juxta illud *Psalm. lxxviii*: «Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te.» Pertinet tamen suo modo hic Psalmus ad eos qui, post edificationem templi, in illo habitabant; et ad eos qui, dum peregrinantur in terra, corde habitare nituntur in cælo, et cum Apostolo dicere possunt: «Conversatio nostra in cælis est,» *Philipp. iii.*

EXPLICATIO PSALMI.

vers. 1. 1. ECCE NUNC BENEDICITE DOMINUM, OMNES SERVI DOMINI.

Ecce, inquit, nunc liberati a tentationibus et persecutionibus, tempus est ut toti intenti sitis laudibus Domini; proinde «benedicite Dominum,» vos «omnes servi Domini,» qui non habetis aliud in quo illi jam serviat, nisi in persolvendo tributo perpetuæ laudis et gratiarum actionis.

2. QUI STATIS IN DOMO DOMINI, IN ATRII DOMUS DEI NOSTRI. VERS. 2.

«Vos, inquam, qui statis in domo Domini,» id est, qui permanentem habetis domum, et non amplius tanquam peregrini in tentoriis habitatis; et præterea statis, id est, securi consistitis, non timentes casum, quomodo ille, «qui in veritate non stetit,» *Joan. viii.* Nec solum domum, sed etiam atria possidetis, ita ut et interiorum do-

mum, ubi Deus videtur, et exteriorem, ubi videntur creature, quæ sunt veluti atria, felicissimi habeatis.

Vers. 3. 3. IN NOCTIBUS EXTOLLITE MANUS VESTRAS IN SANCTA, ET BENEDICITE DOMINUM.

Tempus maxime opportunum orandi et laudandi Deum nox est, quando quies ubique esse solet. Itaque David *Psal.* cxviii, « media nocte surgebat ad confitendum Domino; » et Isaias cap. xxvi dicit: « Anima mea desideravit te in nocte; » et Jeremias *Thren.* ii hortatur: « Consurge, lauda in nocte, in principio vigiliarum. » Et ipse Dominus noster, *Luc.* v, pernoctabat « in oratione Dei; » et Apostolus cum Sila, *Act.* xvi, in ipso carcere « media nocte orantes laudabant Dominum. » Recte igitur admonet Propheta servos Dei, ut nocturno potissimum tempore extollentes manus in Sancta Sanctorum, ubi erant propitiatorum et area Dei, benedicant Dominum. Moraliter autem significat hic versiculus servos Dei debere benedicere Deum, non solum in die prosperitatis, sed etiam in nocte adversitatis. Sed in sensu præcipue intento, significatur hoc loco, in celestis patria, sicut semper est dies, si de luce et tenebris agatur, ita semper esse noctem, si agatur de labore et quiete. Intranstibus enim in illam requiem « dicit spiritus, ut requiescant a laboribus suis, quia opera eorum sequuntur illos; » et illa est *nox* de qua dicitur in *Psal.* cxxxviii: « Et nox illuminatio mea in deliciis meis; » et de qua dicit Dominus *Joan.* v: « Venit nox, in qua nemo

potest operari, » et proinde solis Dei laudibus vacare oportet. In his igitur quietissimis, sed lucidissimis noctibus, « extollite manus vestras, » beati servi Dei; et ad sanctuarium verum, ubi Deus ipse residet, conversi, « benedicite Dominum. »

4. BENEDICAT TE DOMINUS EX SION, QUI FECIT CÆLUM ET TERRAM.

Hortatus est Propheta sanctos Dei servos, ut assidue Dominum benedicant; nunc vicissim ipse benedictionem illis a Domino precatur, sed utitur numero singulari, quia videbat eos ita esse glutino veræ charitatis unitos, ut essent unum in Domino. Illi igitur unitati servorum Dei dicit: « Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cælum et terram. » Quod ad verba attinet, in hebræo codice desunt illa verba, *in atris domus Dei nostri*; sed verisimile est, in codicibus correctioribus, quos habuerunt Septuaginta Interpretes, illa verba non defuisse, præsertim cum in *Psal.* cxxxiv idem versiculus repetatur, et in eo verba illa legantur etiam in codicibus hebraicis. Illud vero, *in noctibus*, hebræus codex conjungit cum superioribus, hoc modo: *Qui stas in domo Domini in noctibus*; et postea incipit alium versiculum ab aliis verbis: *Extollite manus vestras*, etc. Sed interpunctio Rabbiorum modernorum, qualis nunc est in codicibus hebraicis, non debet præjudicare auctoritati gravissimæ Septuaginta Interpretum, qui illud, *in noctibus*, principium esse versiculi, et cum sequentibus verbis conjungi debere censuerunt.

PSALMUS CXXXV

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. Alleluia.

Laudate nomen Domini, laudate, servi, Dominum:

2. Qui stas in domo Domini, in atris domus Dei nostri.

3. Laudate Dominum, quia bonus Dominus: psallite nomini ejus, quoniam suave.

4. Quoniam Jacob elegit sibi Dominum, Israel in possessionem sibi.

5. Quia ego cognovi quod magnus est Dominus, et Deus noster præ omnibus diis.

6. Omnia quæcumque voluit, Dominus fecit in cælo, in terra: in mari, et in omnibus abyssis.

7. Educens nubes ab extremo terræ; fulgura in pluviam fecit.

Qui producit ventos de thesauris suis,

V. s. n. — Alleluia.

Laudate nomen Domini, laudate, servi, Dominum.

Qui stas in domo Domini, in atris domus Dei nostri.

Laudate Dominum, quoniam bonus Dominus: cantate [*h. psallite*] nomini ejus, quoniam decens.

Quia Jacob elegit sibi Dominum: Israel in peculium suum.

Quia ego scio quod magnus Dominus, et Dominus [*h. dominator*] noster præ omnibus diis.

Omnia quæ [*al. quæcumque*] voluit Dominus, fecit in cælo, et in terra: in [*al. et in*] mari et in cunctis abyssis.

Levans nubes de summitatibus terræ, fulgura et pluviam fecit: educens ventos [*h. ventum*] de thesauris suis.

8. Qui percussit primogenta Ægypti ab homine usque ad pecus.

9. Et misit signa et prodigia in medio tui, Ægypte; in Pharaonem, et in omnes servos ejus.

10. Qui percussit gentes multas, et occidit reges fortes.

11. Sehon regem Amorrhæorum, et Og regem Basan, et omnia regna Chanaan.

12. Et dedit terram eorum hæreditatem: hæreditatem Israel populo suo.

13. Domine, nomen tuum in æternum: Domine, memoriale tuum in generationem et generationem.

14. Quia judicabit Dominus populum suum, et in servis suis deprecabitur.

15. Simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum.

16. Os habent, et non loquentur: oculos habent, et non videbunt.

17. Aures habent, et non audiunt: neque enim est spiritus in ore ipsorum.

18. Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis.

19. Domus Israel, benedicite Domino: domus Aaron, benedicite Domino.

20. Domus Levi, benedicite Domino: qui timetis Dominum, benedicite Domino.

21. Benedictus Dominus ex Sion, qui habitat in Jerusalem.

Qui percussit primitiva Ægypti ab homine usque ad pecus [*h. quadrupedem*].

Misit signa et portenta in medio tui, Ægypte: in Pharaonem, et in cunctos servos ejus.

Qui percussit gentes multas, et occidit reges fortes.

Seon regem Amorrhæorum, et Og regem Basan, et omnia regna Chanaan.

Et dedit terram eorum hæreditatem: hæreditatem Israel populo suo.

Domine, nomen tuum in æternum [*h. sæculum*]: Domine, memoriale tuum in generatione et generatione.

Quia judicabit Dominus populum suum, et in servos suos [*al. servis suis*] erit placabilis.

Idola gentium argentum et aurum, opera manuum hominum.

Os habent, et non loquentur: oculos habent, et non videbunt.

Aures habent, et non audiunt: sed nec est spiritus in ore eorum.

Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis.

Domus Israel, benedicite Domino: domus Aaron, benedicite Domino.

Domus Levi, benedicite Domino: timentes Dominum, benedicite Domino.

Benedictus Dominus ex Sion, qui habitat in Jerusalem. Alleluia.

Argumentum. — Recentioris temporis Psalmus, factus in usum sacrum, maximam partem confusus ex locis aliis. Populum exhortatur ad celebranda beneficia, majoribus a Deo exhibitis, quibus ostenderit potentiam suam, et se verum ac unicum Deum esse, hacque occasione utens ex antithesi exagitat et insectatur idola gentium exterarum et cultum horum, atque superstitionem illorum universam, quorum nugaria numina et nihil sunt, et nihil possint simile. Exordium vers. 1-4; strophæ tres, 5-7, 8-14, 15-18; conclusio, 19-21.

1. Laudate Jovam.

Laudate nomen Jovæ, laudate, servi Jovæ,

2. Qui stas in domo Jovæ (sacerdotes et Levitæ), in atris domus Dei nostri (totus populus).

3. Laudate Jovam, nam benignus est Jovæ; canite nomini ejus, nam suave (vel *suavis*) est.

4. Nam Jacobum elegit sibi Jovæ, Israel in peculium suum.

5. Nam scio ego, magnum esse Jovam, et Dominum nostrum majorem (vel *magis*) quam omnes dii.

6. Quæcumque voluit Jovæ, fecit, in cælo et in terra, in maribus et omnibus abyssis.

7. Qui ascendere facit nubes ab extrema terra (horizonte), fulgura ad pluviam (cum pluvia, vel eam afferentia) facit, educit ventum e thesauris (promptuariis) suis.
8. Qui percussit primogenitos Ægypti, ab homine usque ad bestiam.
9. Misit signa et prodigia in medium tuum, Ægypte, in Pharaonem et in omnes servos (ministros) ejus.
10. Qui percussit gentes multos, et interfecit reges potentes (Maurer, *numerosos*):
11. *Cædem, inquam, fecit* Sichoni regi Amoritaram, et Ogo, regi Basanitidis, et omnibus regnis Cananæ.
12. Et dedit terram eorum possessionem (possidendam), possessionem Israeli, populo suo.
13. Jova, nomen tuum *manet* in sempiternum; Jova, memoria tui per omnes ætates.
14. Nam judicat Jova populum suum, et servorum suorum miseretur.
15. Simulacra gentium argentum et aurum *sunt*, opus manuum hominis.
16. Os iis *est*, et non loquuntur; oculi iis, nec vident;
17. Aures iis, neque auscultant, nec est spiritus in ore ipsorum.
18. Similes illis *sunt* qui faciunt ea, quicumque confidunt in eis.
19. Domus Israelis, benedicite Jovam; domus Aaronis (sacerdotes), benedicite Jovam;
20. Domus Levi, benedicite Jovam; cultores Jovæ, benedicite Jovam.
21. Benedictus sit Jova ex Sione, qui habitat Hierosolymam. Laudate Jovam.

NOTE.

Vers. 14. « Falluntur qui h̄ hic accusativi signum habent. Quod superiore versu cum accusativo positum est, id hoc loco, mutata structura cum h̄ est constructum. Hoc ipsum verbum ter præter hunc locum sic constructum reperitur, Ps. cxxxvi. 19, 2; Job. v. 20; II Sam. iii. 30. » Maurer.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXXIV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Alléluia.

Duo Psalmi sequentes ejusdem sunt argumenti; hortantur enim fideles ad laudes Dei, quod argumentum in titulo demonstrant; et recte subjunguntur Psalmis Gradualibus, quoniam optime conveniunt iis, qui ex captivitate in patriam redierunt, quique jam gradus perfectionis, Deo juvante, vel ascenderunt, vel in ascensione non modicum profecerunt.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. LAUDATE NOMEN DOMINI, LAUDATE, SERVI, DOMINUM.

Domini, » qui statis, inquam, « in atris domus Dei nostri. »

Vers. 2. 2. QUI STATIS IN DOMO DOMINI, IN ATRIIS DOMUS DEI NOSTRI.

3. LAUDATE DOMINUM, QUIA BONUS DOMINUS; Vers. 3. PSALLITE NOMINI EJUS, QUONIAM SUAVE.

4. QUONIAM JACOB ELEGIT SIBI DOMINUM, ISRAEL Vers. 4. IN POSSESSIONEM SIBI.

Hi duo versiculi habentur etiam initio Psalmi superioris; sed ideo repetuntur, ut continetur laudatio, quæ ibi fuerat inchoata. Alloquitur igitur Propheta servos Domini, eosque hortatur ut laudent nomen Domini » et ipsum « Dominum: » hic enim est sensus, ut colligitur ex principio Psalmi cxii: « Laudate, pueri, » id est servi, « Dominum, laudate nomen Domini. » Qui sint autem servi, quibus indicitur laudatio, explicat, dicens: « Qui statis in domo Domini, in atris domus Dei nostri, » id est, qui non estis exules, non in via positi, non peregrini, quibus oratio magis quam laudatio necessaria sit; sed jam pervenistis, jam « statis in domo Domini, » de qua dicitur in alio Psalmo: « Beati qui habitant in domo tua, Domine! in sæcula sæculorum laudabunt te. » Itaque videtur hic Psalmus præcipue convenire iis, qui ad cœlestem patriam pervenerunt, et domum Domini non manufactam, sed æternam in cœlo introierunt. Convenit tamen illis etiam, qui spe ac desiderio in ea domo degere incipiunt, et cum Apostolo dicere possunt: « Nostra autem conversatio in cœlis est; » convenit denique speciali quadam ratione sacerdotibus, quorum officium est stare in domibus Deo sacris, et ipsi Deo immediate et proprie ministrare. Sunt quidem omnes fideles servi Domini, sed illi præter cæteros, qui toti sunt Domini obsequio addicti et mancipati. Ex hebræo legunt aliqui: *Laudate, servi Domini*, quia vox *servi*, secundum regulas grammaticas, regit genitivum. Sed hoc non est perpetuum, et legendum esse: *Laudate, servi, Domini*, perspicuum est ex versione non solum Septuaginta, sed etiam S. Hieronymi. Sunt etiam qui *stare in domo* tribuunt sacerdotibus, *stare in atris* tribuunt laicis. Sed probabilius est pro eodem accipi hoc loco *domum Domini*, et *atria domus Domini*, nam ut plurimum secunda pars versiculi repetit et explicat priorem; unde sensus est: « Qui statis in domo

Hortatus est Propheta populum Dei ad laudandum Dominum; nunc adducit tres rationes, quibus persuadeat ita esse faciendum: primam, quoniam Deus dignissimus est omni laude; secundam, quia id nobis bonum et jucundum erit; tertiam, quia tenemur, cum nos præter cæteras gentes Deus maximis beneficiis affecerit. « Laudate, inquit, Dominum, quoniam bonus est Dominus; » bonum enim laude, malum vituperatione dignum est. Deus autem ita bonus est, ut solus sit absolute bonus, et omni ex parte bonus et non aliunde, sed ex se ipso sit bonus, et nihil sit bonum, nisi participatione et dono ejus; denique cætera sint bona in certa specie, et cum addito, ut bonus homo, bona domus, bona vestis; Deus autem sit ipsa bonitas, omnem omnino boni rationem continens. « Psallite nomini ejus, quoniam suave; » hæc est secunda ratio, quasi dicat: « Psallite nomini ejus, » quoniam istud, *psallere* et *laudare*, non erit vobis opus molestum et laboriosum, sed dulce, jucundum, suave. Vox hebraica significat *dulce* et *dulcis*; et ideo referri potest tum ad *Dominum*, tum ad *nomen*, tum ad *psallere*; et sensus esse potest, *psallite nomini ejus, quoniam suavis* est Dominus; item, *quoniam suave* est nomen Domini; denique, *quoniam suave* est psallere nomini Domini. Sed vox græca et latina, que sunt generis neutri, non possunt referri ad *Dominum*, sed, vel ad *nomen*, vel ad *psallere*; et hæc postrema acceptio videtur esse magis propria. Cæterum in sententia nulla dissensio est. Ideo enim laudare Deum suave est, quia Deus suavis est: quomodo dulces cibos comedere dulce est, quoniam ipsi cibi dulces sunt. Et quidem beatis in cœlo psallere Deo suavissimum est, et ideo ne ad momentum quidem cessant a laudibus,

quoniam dulcedinem Dei in ipso fonte suavitalis sine intermissione degustant; nobis autem nunc dulce est canere Deo, nunc laboriosum, quoniam non semper gustatum quam suavis sit Dominus; sed tunc solum, cum ex gratia Dei, et precedente meditatione assumimus ad cognitionem, et accendimus ad amorem. « Quoniam Jacob elegit sibi Dominus, » elegit, inquam, « Israel in possessionem sibi; » hæc est tertia ratio, quæ ducit a debito et jure obligationis: cum enim Deus singulari dono gratiæ suæ filios Jacob in populum peculiarem sibi delegerit, certe justum est, ut is populus præter omnes alias gentes Deum laudet. Hic sunt aliqua notanda. *Primo*, Deum conditorem universitatis, omnium gentium providentiam gerere, et omnibus dedisse lumen rationis, et legem naturalem scriptam in cordibus, et angelos custodes tum singulorum hominum, tum etiam provinciarum et regnorum; sed præter hæc omnia, quæ communia sunt populo Israelitico cum aliis populis, suscepisse Abrahamum et posteros ejus per Isaac et Jacob descendentes in proprium populum, qui esset quasi ejus hereditas et portio, et possessio, eisque dedisse legem scriptam in tabulis, et caeremonias, quibus coli volebat, et Prophetas, quasi internum, a quibus de notitia Dei erudirentur. *Secundo*, hoc fuisse admirabile beneficium Dei: elegit enim Deus populum illum in possessionem sibi, ut eis beneficeret, eosque diligenter excoleret, quasi vineam dilectam; addo fuisse hoc beneficium gratis omnino illi populo collatum: non enim elegit Deus populum illum ob eorum merita, sed quia sibi ita placuit: quod perspicuum est ex predestinatione æterna, cujus meminit Malachias cap. 1, et Apostolus ad Rom. ix. Nam antequam nati essent Jacob et Esau, et cum nihil boni, vel mali egissent, dictum est: « Major serviet minori, quoniam Jacob dilexi, Esau odio habui. » *Tertio*, hoc idem, et etiam majus beneficium collatum esse populo christiano, ex gentibus congregato: nam, ut Apostolus docet Rom. xi, Gentiles erant quasi oleastri respectu Judæorum, qui erant naturales rami olivæ; sed cum fracti essent multi rami naturales ob incredulitatem, Deus assumpsit oleastros, et inseruit in bonam olivam, id est, super fundamentum Apostolorum et Prophetarum superædificavit gentes, vocans eos per fidem ad populum suum, et faciens cives Sanctorum et domesticos Dei. Nobis igitur convenit, et ex debito obligationis tenemur, laudare Deum; sed propriissime Jacob, sive Israel, electus in possessionem, est celestis Jerusalem, cætus videlicet beatorum, cui dicitur: « Lauda, Jerusalem, Dominum; lauda Deum tuum, Sion.

Vers. 5. 5. QUIA EGO COGNOVI, QUOD MAGNUS EST DOMINUS, ET DEUS NOSTER PRÆ OMNIBUS DIIS.

Vers. 6. 6. OMNIA QUÆCUMQUE VOLUIT, DOMINUS EGIT IN CÆLO, IN TERRA, IN MARI, ET IN OMNIBUS ABYSSIS.

Respondet Propheta objectioni quæ fieri poterat, cur ipse tanto ardore invitaret populum Dei ad laudes Domini: « Quia, inquit, ego cognovi quod magnus est Dominus; » et non solum magnus super omnes homines, sed etiam super omnes deos; et ideo silere non possum, ideo clamo, ideo canto et psallo, et ad canendum et psallendum omnes invito. Deinde probat utrumque, mirum Deum esse magnum Dominum, et esse majorem omnibus diis; ac primum, quod sit magnus Dominus, probat ab omnipotentia, quia « omnia quæcumque voluit, fecit » in universa creatura, « in cælo, in terra, in mari, et in omnibus abyssis; » ubi per mare intelligit mare Oceanum; per abyssos intelligit maria Mediterranea, quasi diceret: In mari magno, et in aliis aëtorum profunditatibus, ita Chryostomus; sed possunt etiam per abyssos intelligi loca subterranea inferorum, ubi est gehenna, de quibus legitur in Evangelio, rogatum fuisse Dominum a demonibus, ne eos mitteret in abyssum. Sic enim comprehenduntur omnia loca, summum cælum, imi inferi, media terra et mare. Sed placet breviter conferre nostram infirmitatem cum Dei potentia. Ille fecit omnia quæ voluit: nihil enim impossibile est illi; nos autem multa volumus facere, et non possumus. Item Deus fecit, quia voluit, id est, libera voluntate fecit, non aliqua necessitate, quia nulla re indiget: nos maxima ex parte operamur, quia indigemus, et nisi cogeret necessitas, otiamur. Denique Deus in omnibus rebus fecit quæcumque voluit, quia Dominus est rerum omnium; nos ne in nobis quidem facere possumus omnia quæ volumus, quanto minus in aliis rebus? Equum igitur est, ut non nos ipsi, sed Deum nostrum assidue laudemus.

7. EDUCENS NUBES AB EXTREMO TERRÆ, FULGURA IN PLUVIAM FECIT. Vers. 7.

Ponit exempla aliquot eorum quæ Deus facit quando vult, in aere, in terra et in aquis. Facit quidem Deus mirabilia in angelis et oculis superioribus, rursum in abyssis subterraneis. Sed quia incognita nobis sunt, ponit exemplum eorum quæ facit in cælo aereo, in terra, et in aquis, quæ a nobis videntur, quamvis causas ignoremus. Primum igitur ponit exemplum in nubibus, quæ oriuntur ex terra, sed formantur in cælo aereo, et converse in aquas revertuntur ad terram. « Educens, inquit, nubes ab extremo terræ, » id est, qui educit nubes ab extrema parte terre. Accommodat se Spiritus Sanctus in Scripturis sensibus nostris: nos autem videmus ordinarie nubes ascendere, vel ab oriente, vel ab occidente, vel a meridie, vel a septentrione, quæ sunt quatuor extrema terre, sed varia pro varietate regionum; et quamvis ista assiduitate vilerint, tamen omnino mirabile est unde tanta copia vaporum repente existat, ut totum cælum in puncto fere temporis nubibus quasi velo cooperiat; nisi ideo

mirabile esse desinat, quia ab Omnipotente fit. Sed mirabilis est, quod sequitur: « Fulgura in pluviam feci, » ubi in pluviam positum est pro in pluvia, quomodo II Cor. xii dicit Apostolus: « Nocte et die in profundum maris fui, » pro, in profundo maris fui. Sensus autem est: Deus in pluvia fecit fulgura, id est, inter pluviam miscuit fulgura, quæ res est omnino mirabilis; nam fulgura sunt ardentia, aëria, acutissima; et pluvia est res humida, frigida, mollis: et tamen nec fulgura absumunt aquam, nec pluvia exstinguit fulgura. Ita exponunt antiquissimi Patres, Hilarius et Chrysostomus, et confirmari potest eorum expositio ex cap. ix Exod.: « Grando et ignis mixta pariter ferebantur, » ad quem locum videtur alluisse Propheta David; omitto alias expositiones recentiorum, quæ minus probabiles sunt.

Vers. 8. 8. QUI PRODUKIT VENTOS DE THESAURIS SUIS, QUI PERCUSIT PRIMOGENITA ÆGYPTI AD HOMINE USQUE AD PECUS.

Vers. 9. 9. ET MISIT SIGNA ET PRODIGIA IN MEDIO TUI, ÆGYPTE, IN PHARAONEM ET IN OMNES SERVOS EJUS.

Tertium exemplum magnitudinis Dei sumitur a generatione ventorum; venti enim notissimi sunt, et quotidie sentiuntur a nobis; tamen nihil est obscurius generatione ipsorum; unde et Dominus Joan. iii, ait: « Spiritus ubi vult spirat, et vocem ejus audis, et nescis unde veniat, aut quo vadat, » id est, audis strepitum venti, « et nescis unde veniat, aut quo vadat, » id est, quomodo oriatur et quomodo desinat, præsertim quando repenteventus existit, et paulo post repente cessat. Illud autem, « de thesauris suis, » metaphorice est: non enim venti inclusi manent in speluncis, aut abditis locis, ut fabulantur poete; sed ita repente producantur a Deo, quasi educerentur de thesauris, id est, de locis absconditis. Vere autem educuntur de thesauris Dei, id est, de potentia Dei secretissima et ditissima, quæ nunquam exhauriri potest. Cum hoc tertio exemplo conjungit Propheta quartum de occasione omnium primogenitorum Ægypti tam hominum quam jumentorum, quæ habetur Exod. xii. Conjungit autem hanc occasionem cum productione ventorum, quia, quemadmodum venti spiritus quidam sunt corporales, qui non videntur ob nimiam subtilitatem, et tamen maximas edunt strages arborum in campis, domorum in civitatibus, et navium in mari: sic spiritus angelici, invisibiles oculis hominum, incredibili celeritate ad nutum Domini interfeceunt omnia primogenita Ægypti, tum hominum, tum jumentorum: neque enim occisio illa poterat tribui pesti, aut morbo naturali, cum eadem nocte perierint omnia et sola primogenita Ægyptiorum, tum hominum, tum pecorum; et apud Hebræos, qui in Ægypto degabant, nullus omnino homo, aut

bestia perierit. Adjungit denique in summa omnia signa et prodigia, quæ fecit Deus per Moesem in Ægypto, quæ legi possunt in Exod. cap. vii-xiii.

10. QUI PERCUSIT GENTES MULTAS, ET OCCIDIT REGES FORTES. Vers. 10.

11. SEHON REGEM AMORRHEORUM, ET OG REGEM BASAN, ET OMNIA REGNA CHANAN.

12. ET DEDIT TERRAM EORUM HEREDITATEM, HEREDITATEM ISRAEL POPULO SUO. Vers. 12.

Post mirabilia Dei edita in Ægypto adversus Pharaonem, addit mirabilia edita in itinere adversus duos potentissimos reges, Sehon et Og, quos populus Dei debellavit magis extraordinario auxilio Dei, quam armis, vide lib. Num. cap. xxi. Et denique addit mirabilia quæ fecit Deus in ipsa terra promissionis adversus triginta et unum reges, qui regnabant in illis provinciis. Ubi multa miracula acciderunt, ac præter alia, ut muri Jericho ad sonitum tubarum sacerdotum corruerint, et sol et luna steterint ad imperium Josue; vide lib. Josue cap. ix, x et xii. Ipse igitur Deus dedit totam illam terram possidendam, et quasi propriam hereditatem, populo suo Israelitico: quomodo etiam regum cælorum per terram promissionis significat, vult quidem Deus a fidelibus suis bellando et laborando capi; sed quia nisi ipse preveniret, et comitaretur, et subsequeretur gratia sua labores nostros, nihil omnino facere possemus, ideo ipse est, qui nos salvat, ex captivitate liberat, et nobis hereditatem æternam donat.

13. DOMINE, NOMEN TUUM IN ÆTERNUM; DOMINE, MEMORIALE TUUM IN GENERATIONE ET GENERATIONE. Vers. 13.

14. QUIA JUDICABIT DOMINUS POPULUM SUUM, ET IN SERVIS SUIS DEPRECABITUR. Vers. 14.

Concludit Propheta priorem partem suæ probationis, quæ demonstrare insinuerat magnitudinem Dei; ea enim satis aperte demonstrata, dicit: « Domine, nomen tuum in æternum, » id est, propter hæc tanta mirabilia, « nomen tuum, » memoria tua, fama tua in æternum vigebit; et idipsum more suo repetens: « Domine, inquit, memoriale tuum, » id est, recordatio nominis tui, « in generationem et generationem » permanebit. « Quia judicabit Dominus populum suum, » id est, semper manebit celebris memoria Dei, quoniam Deus semper, ut haec fecit, « judicabit populum suum, » id est, justo judicio vindicabit de persecutibus eum, puniens iniquos hostes ejus. « Et in servis suis deprecabitur, » id est, erga servos suos exorabilis erit: accipientium enim est passive illud « deprecabitur, » pro « exorabitur. » In cantico Moysi, Deuter. xxxii, eadem sententia sic vertitur a latino Interprete: «

Verbum deprecabitur passive accipiendum.

« Judicabit Dominus populum suum, et in servis suis miserabitur. »

Vers. 15. 15. SIMULACRA GENTIUM ARGENTUM ET AURUM, OPERA MANUM Hominum.

Vers. 16. 16. OS HABENT, ET NON LOQUUNTUR; OCULOS HABENT, ET NON VIDEBUNT.

Vers. 17. 17. AURES HABENT, ET NON AUDIUNT: NEQUE ENIM EST SPIRITUS IN ORE IPSORUM.

Probat his versiculis David, Deum nostrum magnum esse præ omnibus diis, quod erat alterum, quod affirmaverat in quinto versiculo. Quamvis enim non magnum sit Deo, majorem esse diis aureis et argenteis, ut S. Hilarius admonuit, cum longe major sit regibus, demonibus et angelis, tamen voluit Propheta conferre Deum cum simulacris, ut clarius ostenderet infirmitatem deorum gentilium; tum etiam quoniam licet dii gentium essent demonia, ut dicitur in *Psalm.* xcv, tamen multi gentilium hoc non sciebant, sed arbitrabantur ipsa simulacra esse deos, ut perspicuum est I. *Reg.* de statua Dagon; denique, quia ex his argumentis colligitur etiam infirmitas ipsorum demonum, qui simulacris suis non potuerunt dare sensum et vitam, quomodo Deus verus simulacro suo, quod est homo, dedit spiritum vite, sensum et motum, et, quod est excellentius, dedit rationem et arbitrii libertatem. Recte igitur David probat Deum esse magnum præ omnibus diis, quia simulacra gentium, sive ipsa, sive inhabitatores eorum habeantur pro diis, « oculos habent, et non vident; aures habent, et non audiunt; os habent, et non loquuntur; » manus et pedes habent, et nec movere, nec moveri possunt, quia non est spiritus vite in facie ipsorum; ubi alludit Propheta ad id quod dicitur *Gen.* ii de simulacro veri Dei: « Inspiravit in faciem ejus spiraculum vite. » Cætera, quæ ad hos versiculos pertinent, videntur in explicatione *Psalm.* cxiii.

Vers. 18. 18. SIMILES ILLIS FIANT, QUI FACIUNT EA, ET OMNES QUI CONFIDUNT IN EIS.

Vers. 19. 19. DOMUS ISRAEL, BENEDICITE DOMINO; DOMUS AARON, BENEDICITE DOMINO.

Vers. 20. 20. DOMUS LEVI, BENEDICITE DOMINO; QUI TIMETIS DOMINUM, BENEDICITE DOMINO.

Facta collatione Dei veri cum diis falsis, con-

fert cultores falsorum deorum cum Dei veri cultoribus, et illis prædicit per modum imprecationis similitudinem deorum suorum, videlicet illos fore mutos, cæcos et surdos, quod vera bona intelligenda, et querenda, et laudanda: cultores autem Dei invitat ad benedicendum Dominum, quoniam cultores Dei vident, audiunt, loquuntur, ut imagines vivæ Dei viventis, et ideo debent exercere linguam ad laudandum Deum, a quo habent sentire, vivere, intelligere. Invitat autem primum in genere « domum Israel, » id est, populum Dei; deinde per partes, « domum Aaron » imprimis, quia illa erat domus sacerdotalis; tum « domum Levi, » unde erant Levite, qui sacerdotibus ministrabant; denique omnes « timentes Deum, » id est, laicos omnes. Porro quamvis hæc comparatio cultorum Dei ad cultores idolorum proprie conveniat idololatriæ paganis respectu christianorum, tamen convenit etiam illis qui sequuntur aviritiam, quæ est idolorum servitus, et his quorum Deus venter est, et denique illis omnibus qui fatentur se nosse Deum, factis autem negant, respectu hominum vere piorum, quorum « conversatio in cælis est. » Illi enim, veluti simulacra idolorum, non vident vera bona, nec vera mala, quamvis oculos habere videantur; neque audiunt quid loquatur in illis Deus, quamvis auribus non careant; denique non loquuntur laudes Dei, quamvis ore et lingua præditi sint. Contra, viri pii, et qui cor habent in ordo, oculos interiores habent, et vident; aures cordis apertas habent, et intelligunt; os et linguam solutam et liberam habent, ut Deum benedicant in omni tempore, et semper laus ejus sit in ore ipsorum: lege *Psalm.* cxlii.

21. BENEDICTUS DOMINUS EX SION, QUI HABITAT IN JERUSALEM. Vers. 21

Concludit, orans ut ex Sion procedat benedictio Domini, « qui habitat, » tanquam in propria regia sua, « in Jerusalem, » id est, ut omnes cives Sion et Hierusalem non cessent benedicere Domino, qui Rex magnus est, et in ipsa Hierusalem sedem regni sui colloavit: quæ conveniunt Ecclesie christianæ militanti, sed multo magis triumphanti, quæ omni labore vacua, et ab omni molestia libera, unicum habet negotium, vacare et videre, quoniam Dominus ipse est Deus.

PSALMUS CXXXVI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 4. Alleluia.

Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in æternum misericordia ejus.

V. s. h.

Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in æternum [h. sæculum] misericordia ejus.

2. Confitemini Deo deorum: quoniam in æternum misericordia ejus.

3. Confitemini Domino dominorum: quoniam in æternum misericordia ejus.

4. Qui fecit mirabilia magna solus: quoniam in æternum misericordia ejus.

5. Qui fecit cælos in intellectu: quoniam in æternum misericordia ejus.

6. Qui firmavit terram super aquas: quoniam in æternum misericordia ejus.

7. Qui fecit luminaria magna: quoniam in æternum misericordia ejus.

8. Solem in potestatem diei: quoniam in æternum misericordia ejus:

9. Lunam et stellas in potestatem noctis: quoniam in æternum misericordia ejus.

10. Qui percussit Ægyptum cum primogenitis eorum: quoniam in æternum misericordia ejus.

11. Qui eduxit Israel de medio eorum: quoniam in æternum misericordia ejus.

12. In manu potenti, et brachio excelso: quoniam in æternum misericordia ejus.

13. Qui divisit mare Rubrum in divisiones: quoniam in æternum misericordia ejus.

14. Et eduxit Israel per medium ejus: quoniam in æternum misericordia ejus.

15. Et excussit Pharaonem, et virtutem ejus in mari Rubro: quoniam in æternum misericordia ejus.

16. Qui traduxit populum suum per desertum: quoniam in æternum misericordia ejus.

17. Qui percussit reges magnos: quoniam in æternum misericordia ejus.

18. Et occidit reges fortes [h. magnificos]: quoniam in æternum misericordia ejus.

19. Seon regem Amorrhæorum: quoniam in æternum misericordia ejus.

20. Et Og regem Basan: quoniam in æternum misericordia ejus.

21. Et dedit terram eorum hæreditatem: quoniam in æternum misericordia ejus.

22. Hæreditatem Israel servo suo: quoniam in æternum misericordia ejus.

23. Quia in humilitate nostra memor fuit

Confitemini Deo deorum: quoniam in æternum [h. sæculum] misericordia ejus.

Confitemini Domino dominorum: quoniam in æternum [h. sæculum] misericordia ejus.

Qui fecit mirabilia magna solus: quoniam in æternum [h. sæculum] misericordia ejus.

Qui fecit cælos in sapientia [h. in intellectu]: quoniam in æternum [h. sæculum] misericordia ejus.

Qui firmavit terram super aquas: quoniam in æternum [h. sæculum] misericordia ejus.

Qui fecit luminaria magna: quoniam in æternum [h. sæculum] misericordia ejus.

Solem in potestatem diei: quoniam in æternum [h. sæculum] misericordia ejus.

Lunam et stellas in potestatem noctis: quoniam in æternum [h. sæculum] misericordia ejus.

Qui percussit Ægyptum cum primitivis suis: quoniam in æternum [h. sæculum] misericordia ejus.

Et eduxit Israel de medio eorum: quoniam in æternum [h. sæculum] misericordia ejus.

In manu valida et in brachio extenso: quoniam in æternum [h. sæculum] misericordia ejus.

Qui divisit mare Rubrum in divisiones: quoniam in æternum [h. sæculum] misericordia ejus.

Et eduxit Israel e medio ejus: quoniam in æternum [h. sæculum] misericordia ejus.

Et convolvit Pharaonem [al. Pharaonem] et exercitum ejus in mari Rubro: quoniam in æternum [h. sæculum] misericordia ejus.

Qui perduxit populum suum per desertum: quoniam in æternum [h. sæculum] misericordia ejus.

Qui percussit reges magnos: quoniam in æternum [h. sæculum] misericordia ejus.

Et occidit reges potentes [h. magnificos]: quoniam in æternum [h. sæculum] misericordia ejus.

Seon regem Amorrhæorum: quoniam in æternum [h. sæculum] misericordia ejus.

Et Og regem Basan: quoniam in æternum [h. sæculum] misericordia ejus.

Et dedit terram eorum [al. ad. in] hæreditatem: quoniam in æternum [h. sæculum] misericordia ejus.

Hæreditatem Israel servo suo: quoniam in æternum [h. sæculum] misericordia ejus.

Quia in humilitate nostra memor fuit nostri:

nostris : quoniam in æternum misericordia ejus.

24. Et redemit nos ab inimicis nostris : quoniam in æternum misericordia ejus.

25. Qui dat escam omni carni : quoniam in æternum misericordia ejus.

26. Confitemini Deo cœli : quoniam in æternum misericordia ejus.

Confitemini Domino dominorum : quoniam in æternum misericordia ejus.

Argumentum. — « Est hoc quoque recentioris temporis carmen, et ipsum in usum sacrum compositum, idque ad imaginem carminis superioris, cujus non solum ordinem sententiarum, verum et ipsa verba (vers. 17-22) sequitur. Precipuum, quo differt ab illo carmine, hoc tantum, quod singuli versus per totum carmen in eandem formulam desinant, idque etiam tum, cum sensus manet imperfectus. » Maurer. Quia ipsa formula respondebatur alteri choro, cuius hemistichium accinenti, ut multi putant. Post exordium vers. 1-5, strophe tres: vers. 4-9, 10-22, 23-26.

1. Celebrate (gratias agentes) Jovam, nam benignus est, nam in sempiternum *manet* gratia ejus.
2. Celebrate Deum deorum, nam in sempiternum gratia ejus.
3. Celebrate Dominum dominorum, nam in sempiternum gratia ejus.
4. Qui facit facinora magna solus, nam in sempiternum gratia ejus.
5. Qui fecit cœlum cum intelligentia (sapienter), nam in sempiternum gratia ejus.
6. Qui expandit terram super aquas (emineat), nam in sempiternum gratia ejus.
7. Qui fecit luminaria magna, nam in sempiternum gratia ejus.
8. Solem in dominationem (dominatorem, ut præset) diei, nam in sempiternum gratia ejus;
9. Lunam et stellas in dominationem noctis, nam in sempiternum gratia ejus.
10. Qui percussit Ægyptios in primogenitis eorum, nam in sempiternum misericordia ejus;
11. Et eduxit Israel in medio illorum, nam in sempiternum gratia ejus;
12. Manu potenti et brachio extenso, nam in sempiternum gratia ejus.
13. Qui divisit mare algosum in segmenta (duo), nam in sempiternum gratia ejus;
14. Et traduxit Israel per medium illius, nam in sempiternum gratia ejus;
15. Et decussit (dejecit) Pharaonem et exercitum ejus in mare algosum, nam in sempiternum gratia ejus.

quoniam in æternum [*h. sæculum*] misericordia ejus.

Et eripuit nos de tribulationibus nostris [*h. Et redemit nos de hostibus nostris*] : quoniam in æternum [*h. sæculum*] misericordia ejus.

Qui dat panem omni carni : quoniam in æternum [*h. sæculum*] misericordia ejus.

Confitemini Deo cœli : quoniam in æternum [*h. sæculum*] misericordia ejus.

16. Qui duxit populum suum per desertum, nam in sempiternum gratia ejus.
17. Qui percussit (cecidit) reges magnos, nam in sempiternum gratia ejus.
18. Et interfecit reges illustres (vel *potentes*), nam in sempiternum gratia ejus.
19. *Cadem fecit* Sichoni, regi Amoritaram, nam in sempiternum gratia ejus;
20. Et Ogo, regi Basanitidis, nam in sempiternum gratia ejus;
21. Et dedit terram eorum in possessionem (possidendam), nam in sempiternum gratia ejus;
22. Possessionem Israeli, servo suo, nam in sempiternum gratia ejus.
23. Qui in humilitate (miseria) nostra memor fuit nostri, nam in sempiternum gratia ejus;
24. Et abruptit (eripuit) nos ab oppressoribus nostris, nam in sempiternum gratia ejus.
25. Qui dat panem omni carni, nam in sempiternum gratia ejus.
26. Celebrate (gratias agentes) Deum cœlorum, nam in sempiternum gratia ejus.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXXV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Alleluia.

Psalmus iste idem habet argumentum, quod Psalmus superior. Invitat enim populum Dei ad laudem misericordie Dei, et in singulis versiculis repetit : « Quoniam in æternum misericordia ejus, » ut ostendat omnia opera Dei, sive ad creationem, sive ad providentiam, sive ad redemptionem pertinere, ex misericordia Dei profecta esse. Deus enim, qui nulla re indiget, et rerum omnium absolutus Dominus est, nihil facit ex necessitate, nihil ex debito, sed omnia ex misericordia, quia placuit illi bonitatem suam effundere et communicare. In hebræo non habetur *alleluia*, in principio hujus Psalmi, sed solum in fine superioris. Cæterum Septuaginta Interpretes initio Psalmi posuerunt *alleluia*, vel quia invenerunt in suis hebræicis codicibus in principio hujus Psalmi, et non in fine superioris; vel, quod credibilis est, invenerunt in utroque loco, ut habetur in fine *Psalmi*. cv et in principio *Psalmi*. cv, qui idem habet initium cum cxxv, videlicet : « Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus; » et postea negligentia scriptorum excidit ex hebræico codice in principio hujus Psalmi *alleluia*. Ut ut res habeat, aptissime populi initio hujus Psalmi titulus, *alleluia*.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. CONFITEMINI DOMINO, QUONIAM BONUS, QUONIAM IN ÆTERNUM MISERICORDIA EJUS.

Vers. 2. 2. CONFITEMINI DEO DEORUM, QUONIAM IN ÆTERNUM MISERICORDIA EJUS.

Vers. 3. 3. CONFITEMINI DOMINO DOMINORUM, QUONIAM IN ÆTERNUM MISERICORDIA EJUS.

In primis tribus versiculis laudatur Deus Trinitas ab his, quæ in se habet : in sequentibus

autem laudatur ab operibus suis. In primo versiculo habetur nomen quatuor litterarum, quod soli Deo vero proprium est, et nunquam communicatur cum rebus creatis : significat autem hoc nomen ipsum *esse*, ut *Ezech.* iii ipse Deus explicuit, cum ait : « Ego sum, qui sum. » Et quoniam esse et bonum convertuntur, et omne quod est, bonum est, et quod summe est, summum bonum est, ideo hic adjungitur bonum absolute ei qui absolute est : « Confitemini, in-

quit, Domino, » id est, confitemini confessionem laudis ei qui est, « quoniam » absolute « bonus » est; nec solum in se bonus est, sed etiam « in æternum misericordia ejus » est; nam ipse qui est summum bonum, nullum habet admixtum malum, nullam miseriam: et ideo solus potest mala et miseria aliorum tollere, et reipsa semper tollit, et tollit in æternum. Magna miseria est nihil esse; Deus igitur dum conservat esse rerum quarundam in æternum, in æternum erga eas misericors est; et dum beatos facit sanctos angelos et homines in æternum, misericordiam æternam illis exhibet, non tollendo miseriam infelicitatis, quæ sit, sed quæ esset, nisi beatitudinem æternam illis donaret. Porro hæc prima confessio tribui potest personæ Patris, quoniam Pater fons est essendi, et communicat ipsum suum esse Filio per generationem, et Spiritui Sancto per spirationem, sibi Filioque communem. Secunda confessio tribui potest personæ Filii; nam dicitur Filius Deus deorum, quoniam dñi creati dicuntur angeli et homines, quia sunt filii Dei, juxta illud *Psalm.* *LXXI*: « Ego dixi: Dñi esis, et filii Excelsi omnes. » Filius autem Dei unigenitus est Deus deorum, quia filius est Dei naturalis, cæteri adoptati; ille natus est Deus de Deo, isti sunt dñi facti, ac per hoc tanto inferiores Deo Filio, quanto res creata inferior est Creatori. Et quamvis aliquo modo dicantur dñi respectu inferiorum, tamen respectu Filii unigeniti non sunt dñi, sed creatura. Ergo confitemini confessionem laudis Deo deorum, id est, Filio Dei unigenito, cujus participatione dicimini dñi, filii Dei adoptivi, « quoniam in æternum misericordia ejus, » id est, quoniam ipse cum Patre in æternum miseriam tollit a rebus creatis. Tertia confessio tribui potest Spiritui Sancto; dominium enim fundatur in natura liberi arbitrii; illi sunt domini, qui faciunt quod volunt; illi servi, qui aliorum voluntati subijciuntur. Princeps autem libertatis Spiritus Sanctus est, de quo dicitur: « Ubi spiritus Domini, ibi libertas, » *II Cor.* *iii*; et: « Spiritus ubi vult spirat, » *Joan.* *iii*; et: « Hæc omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult. » At igitur David: « Confitemini Domino dominorum, » id est, laudate Spiritum Sanctum, amorem increatum et omnipotentem, cui omnia servant, « quoniam in æternum misericordia ejus. » Notat hoc loco S. Joannes Chrysostomus, in *Psalmo* superiore dictum esse: *Deum magnum præ omnibus divs*, sed in hoc *Psalmo* multam accessisse ad laudes Dei, quod appellatus sit *Deus deorum* et *Dominus dominorum*, ut non solum cæteri dñi minores sint Deo nostro, sed ejus sint creature atque mancipia.

4. QUI FACIT MIRABILIA MAGNA SOLUS, QUONIAM IN ÆTERNUM MISERICORDIA EJUS.

Ad hunc versiculum, ut ad ceteros omnes se-

quentes, subintelligendum est: « Confitemini Domino. » Incipit igitur laudare Deum ab operibus magnis et mirabilibus, quæ solus ipse facere potuit, qualia sunt opera creationis; nam in cæteris usus est Deus opera angelorum, vel aliarum creaturarum. In his autem operibus laudatur præcipue misericordia, quia, ut supra diximus, nihil fecit Deus ex necessitate, quasi egeret creaturis, sed ex misericordia sua magna et ineffabili.

5. QUI FECIT CÆLOS IN INTELLECTU, QUONIAM IN ÆTERNUM MISERICORDIA EJUS.

Primum opus Dei fuit cælum, ut notum est ex cap. *I Gen.*: « Fecit autem Deus cælum, » sive cælos, « in intellectu, » id est, in sapientia sua, sive per sapientiam suam. Fecit autem, « quoniam in æternum misericordia ejus, » id est, quia placuit ei cælos ex nihilo educere, et simul parare æternam domum angelis et hominibus. « Fecit igitur cælos » per sapientiam et bonitatem suam, intelligendo et volendo, quæ sunt quasi duæ manus ejus. Itaque non laboravit, non fatigatus est, non eguit mora temporis, non instrumentis variis, non materia circa quam operaretur, non adjutoribus ministris.

6. QUI FIRMAVIT TERRAM SUPER AQUAS, QUONIAM IN ÆTERNUM MISERICORDIA EJUS.

Alterum opus principale fuit terra. Fecit enim in principio Deus cælum et terram. Cælum enim factum est, ut esset palatium immortalium civium; terra, ut esset mansio mortalium. Aer et aqua sunt elementa intermedia, quæ in usum hominum deserviunt. Porro dicitur terra stabilita « super aquas, » non quod aqua sit infra terram in imo loco mundi; sed quod superficies terræ magna ex parte sit altior superficie aquæ, ut possint in superficie terræ homines et cætera animalia vivere. Quod enim terra sit in imo loco mundi, scribit idem David in *Psalm.* *cii*: « Qui fundasti terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in sæculum sæculi. » Itaque terra intra cavitates suas ita continet aquas, ut ex una parte aquæ super terram quiescant, et tamen ex altera parte terra supereminet aquas. In hebræo pro *firmavit*, est *extendit*, ut sensus sit: Terram, quæ initio erat cooperta undique aquis, et erat minus extensa quam aqua, Deus, congregando aquas in cavitates terræ, extendit super aquas, id est, fecit ut latius pateret quam aqua. Uterque sensus est verus, et juxta utrumque sensum in hoc facto triplex cernitur misericordia Dei: una, respectu terræ, quam eduxit ex nihilo; altera, respectu aquæ, cui sedem stabilem præparavit; tertia, respectu hominum, quibus dedit terram aquis discooperatam, et tamen aquis irrigatam, ut possint in ea degere, eam colere et frugiferam redere.

7. QUI FECIT LUMINARIA MAGNA, QUONIAM IN ÆTERNUM MISERICORDIA EJUS.

8. SOLEM IN POTESTATEM DIEI, QUONIAM, etc.

9. LUNAM ET STELLAS IN POTESTATEM NOCTIS, QUONIAM, etc.

Tertium opus magnum et mirabile fuit fabricatio solis, lune, et stellarum, quæ ad cælum et terram pertinent, siquidem cælum mirifice exornant, et terræ mirifice prosunt; dicuntur autem omnia *luminaria magna*, quia revera majora sunt, quam ut a nobis eorum magnitudo mente comprehendi possit, cum stellæ firmamenti, quæ nobis ob longinquitatem perexiguæ videntur, totum orbem terre molis magnitudine superent. Dicitur autem sol factus in potestatem diei, et luna cum stellis cæteris in potestatem noctis, quia lucendo et illuminando terram, præsent operibus nostris, tum diurnis, tum nocturnis, ut dicitur cap. *I Gen.* Et quidem in libro *Genesios* duo sola dicuntur luminaria magna, sol et luna, quia ista duo majus lumen in terras effundunt, quam omnes aliæ stellæ solæ; tamen hoc loco videtur David, non solum tantum et lunam, sed omnes stellæ appellare *luminaria magna*, quia in se talia sunt; et, si astronomis credimus, longe majores sunt stellæ firmamenti, quam luna sit.

10. QUI PERCUSSIT ÆGYPTUM CUM PRIMOGENITIS EORUM, QUONIAM IN ÆTERNUM MISERICORDIA EJUS.

11. QUI EDUXIT ISRAEL DE MEDIO EORUM: QUONIAM, etc.

12. IN MANU POTENTI, ET BRACHIO EXCELSO, QUONIAM, etc.

13. QUI DIVISIT MARE RUBRUM IN DIVISIONES, QUONIAM, etc.

14. QUI EDUXIT ISRAEL PER MEDIUM EJUS, QUONIAM, etc.

15. ET EXCUSSET PHARAONEM ET VIRTUTEM EJUS IN MARI RUBRO, QUONIAM, etc.

16. QUI TRADUXIT POPULUM SUUM PER DESERTUM, QUONIAM, etc.

17. QUI PERCUSSET REGES MAGNOS, QUONIAM, etc.

18. ET OCCIDIT REGES FORTES, QUONIAM, etc.

19. SEHON REGEM AMORRHEORUM, QUONIAM, etc.

20. ET OG REGEM BASAN, QUONIAM, etc.

21. ET DEDIT TERRAM EORUM HEREDITATEM, QUONIAM, etc.

22. HEREDITATEM ISRAEL SERVO SUO, QUONIAM, etc.

In his versiculis laudatur Deus ab opere providentiæ; et sunt omnia perspicua tum ex libro *Exodi*, tum ex *Psalmo* superiore. Illud queri posset, cur dicantur *opera misericordie*, percussio *Ægypti*, occisio primogenitorum, interfectio regum, et cætera quæ videntur ad justitiam potius

quam ad misericordiam pertinere? Respondetur, opera illa fuisse respectu impiorum perussorum et occisorum opera justitiæ, sed respectu populi Dei fuisse opera misericordie; et quia liberatio populi erat præcipue a Deo intenta, ideo illa omnia tribuntur simpliciter misericordie. Quamquam etiam impiis misericordiam facit Deus, cum eos cito de hoc mundo tollit, ne diutius vivendo gravius peccent, et graviorem iram sibi ipsis thesaurizent « in die ire; et justii judicii Dei. » Circa verba horum versiculorum pauca notanda sunt. Vers. *12*: « In manu potenti, et brachio excelso; » metaphora est, significans Deum graviter punisse *Ægyptum* plagis multis, ut cogeretur dimittere liberum Dei populum, quomodo si vir bellator robusta manu et brachio fortissimo utretur ad ejusmodi opera. Vers. *13*, illud, *in divisiones*, fabulatur Hebræi significare duodecim divisiones maris Rubri factas fuisse, ut unaquæque tribus per suam divisionem transiret. Sed fabula sine fundamento est: nam *Exod.* *xiv* dicitur Deum immississe ventum validum, qui tota nocte flaret et sicceret partem quandam maris, ita ut a dextera et a sinistra essent aquæ stantes instar murorum, et in medio esset terra arida, per quam transitiv populus Dei. Itaque *in divisiones* significat divisionem maris in duas partes. Vers. *15*, illud, *et virtutem ejus*, significat, et *exercitum ejus*; id enim sonat vox hebraica, et aperte dicitur *Exod.* *xy*: « Currus Pharaonis, et exercitum ejus projecit in mare. »

23. QUIA IN HUMILITATE NOSTRA MEMOR FUIT NOSTRI, QUONIAM, etc.

24. ET REDEMIT NOS AD INIMICOS NOSTROS, QUONIAM, etc.

Hæc referri possunt ad liberationem *Judæorum* a servitute Pharaonis, Philistinorum, et *Nabuchodonosoris*; item ad liberationem *Ecclesiæ* a persecutionibus tyrannorum et hereticorum; denique maxime proprie ad liberationem electorum a captivitate diaboli et omnibus periculis hujus sæculi. Illud, *quia*, non refertur ad versiculos immediate præcedentes, sed ad illa verba quæ in singulis versibus subintelliguntur, nimirum: « Confitemini Domino, » ut sensus sit: « Laudate Deum, quia in humilitate nostra, » in afflictione, et tribulatione, et humiliatione nostra, « memor fuit nostri, » etc.

25. QUI DAT ESCAM OMNI CARNI, QUONIAM, etc.

Hunc versiculum adjunxit Propheta pro iis qui non patiuntur persecutiones, ne putarent sibi non esse necesse confiteri Domino. Dicit igitur: « Confitemini Domino, » omnes omnino, quia ipse est qui nutrit et conservat omnem creaturam viventem, ac præcipue omnes homines; id quod facit, « quoniam in æternum misericordia ejus. » In hebræo est: *Qui dat panem omni carni;*

Panem apud Hebræos pro omni cibo.